

Tema 6. Drepturile de proprietate intelectuală și fraudă academică

Unități de conținut:

1. Drepturi de proprietate intelectuală (DPI): concept și tipologie
2. Autoratul științific și ghost writing: oportunități și limite. Politica open-acces în societatea cunoașterii.
3. Frauda academică: de la intenție la faptă. Tipuri de fraudă academică: plagiatul, copierea, autoplajiatul, fabricarea datelor, falsul privind identitatea
4. Cadrul normativ-instituțional de protejare a DPI. Regulament antiplagiat al UTM
5. Acțiuni de prevenție și modalități de combatere a fraudei academice.

1. Drepturi de proprietate intelectuală (DPI): concept și tipologie

În sens larg, **proprietatea intelectuală** se referă la ansamblul drepturilor asociate activității intelectuale în domeniile a patru categorii: literar, artistic și științific și industrial. Spre deosebire de proprietatea în general, care este legată de posesia bunurilor materiale, *proprietatea intelectuală* a fost consacrată ca o realitate obiectivă, referindu-se la “bunurile spirituale”.

Categoria 1, 2, 3: Proprietatea literară, artistică și științifică se referă la categorii de creație intelectuală a căror protecție se naște de la sine, din momentul realizării lor fără a fi nevoie de o procedura de examinare și certificare.

Categoria 4: Proprietatea industrială se referă la categorii de creație intelectuală reproductibilă industrial sub formă de produse, procedee sau metode.

Continuarea în slideuri

2. Autoratul științific și ghost writing: oportunități și limite. Politica open-acces în societatea cunoașterii.

Textul abordează politica open-access în contextul societății cunoașterii, evidențiind probleme legate de autorat și ghostwriting în cercetarea științifică. Autorii subliniază inegalitățile în accesul la cunoaștere și importanța unei abordări etice în gestionarea acesteia.

În ceea ce privește autoratul, textul explică complexitatea acestuia în funcție de domeniul științific, numărul de autori și contribuțiile fiecăruia. Se discută despre standardele diferite pentru ordinea autorilor în funcție de domeniu și se aduce în discuție faptul că numărul de autori poate ajunge la sute în anumite domenii precum fizica particulelor.

Politica open-access este prezentată ca un răspuns la inegalitățile de acces la cunoaștere, subliniind că știința reprezintă un patrimoniu cultural universal. Textul menționează avantajele politicii open-access, precum creșterea vizibilității și accesului la publicații. Se aduce în discuție și exemple concrete, precum Directory of Open Journals, care integrează peste 2000 de jurnale.

Autorii susțin că, din perspectivă etică, există o alegere între dreptul universal la cunoaștere și dreptul particular al autorilor de a-și recupera cheltuielile și a obține profit. Se argumentează că, în ciuda drepturilor legale de protejare a produselor intelectuale, știința și progresul acesteia necesită un acces cât mai liber la rezultatele cercetărilor.

Textul concluzionează subliniind că politicile open-access sunt considerate instrumente puternice de marketing științific și ar trebui să fie integrate în proiectele de cercetare. Se menționează, de asemenea, inițiativele de digitalizare a patrimoniului cultural și importanța unor bugete pentru acoperirea taxelor de publicare în jurnalele open-access.

3. Frauda academică: de la intenție la faptă. Tipuri de fraudă academică: plagiatul, copierea, autoplagiatul, fabricarea datelor, falsul privind identitatea

Frauda academică, inclusiv plagiatul, este ferm condamnată, fiind considerată o acțiune deliberată de confecționare, falsificare sau utilizare neetică a datelor și rezultatelor în scopul obținerii de avantaje. Principalele forme de fraudă includ fabricarea și falsificarea de rezultate sau date, falsificarea privind identitatea, precum și plagiatul, cu niveluri variate de intensitate.

În contextul academic, integritatea este vitală în evitarea fraudelor, cum ar fi copierea integrală a lucrărilor, preluarea consistentă a informațiilor fără citarea surselor, preluarea parțială sau parafrizarea fără indicarea sursei, auto-plagiatul sau alte forme de comportament necinstit.

Pentru prevenirea plagiatului, universitățile adoptă măsuri de educare și informare a studenților, explică procedurile și metodologiile cercetării, informează asupra consecințelor plagiatului și implementează modalități de evaluare care să stimuleze originalitatea și onestitatea. De asemenea, implicarea studenților în evaluarea colegilor și utilizarea unor instrumente online pentru detectarea plagiatului contribuie la menținerea integrității academice.

Măsurile de precauție pentru evitarea producerii plagiatului, sau pentru identificarea acestuia privesc:

1. Educarea și informarea studenților cu privire la natura drepturilor de proprietate și a plagiatului

2. Explicarea procedurilor și a metodologiei cercetării prin materiale de popularizare

3. Informarea studenților cu privire la fenomenul plagiatului și a sancțiunilor primite în acest caz

4. Rapoarte/lucrări expuse oral, pentru a întări caracterul interactiv al instruirii

5. Verificarea cunoștințelor de metodologie a cercetării în cadrul cursului, sau în discuțiile din cadrul seminariilor

6. Alocarea unei teme de cercetare/unui proiect nu trebuie realizată la începutul semestrului, pentru a fi prezentată/susținut la sfârșitul semestrului, studenții trebuie îndrumați pe tot parcursul elaborării materialului, astfel încât să se evite recurgerea la surse "ilicite" din lipsă de timp sau preocupare susținută

7. Implicarea studenților în aprecierea lucrărilor de cercetare ale colegilor lor, prin susținerea orală a lucrărilor de cercetare, cu accent pe aprecierea gradului de originalitate al acestora

8. Utilizarea motoarelor de căutare disponibile pe internet este deseori productivă, fiind suficient a preciza câteva cuvinte – cheie ale textului presupus a fi plagiat pentru a demonstra existența fraudei.

Procesul de peer-review este reprezentat de metodele de asigurare a credibilității unei producții științifice, atât la nivelul proiectului de cercetare, cât și la cel al publicării rezultatelor.

O serie de cercetări sugerează existența unor serioase biasuri în procesul de peer review, chiar în jurnalele bine cotate din punct de vedere al calității științifice, mai ales în domeniul științelor socio-umane, legate de conservatorismul reviewer-ilor referitor la metodologia utilizată, cercetările transparadigmatice, care pun sub semnul întrebării perspectivele teoretice care constituie mainstreamul științific al domeniului etc. În anumite situații au existat cazuri de discriminare legată de genul sau naționalitatea cercetătorilor –probabil datorate mai degrabă editorilor jurnalelor decât peer-reviewer-ilor, în cursul procesului de blind peer-review. Aceste rezultate, cu privire la limitele utilizării peer-review-ului ca unic mecanism de selecție a proiectelor și publicațiilor științifice, li se adaugă o altă serie de critici, legate de inconsistența review-urilor pentru aceeași lucrare, când un reviewer sugerează respingerea de la publicare pe baza unor metodologii sau rezultate considerate eronate, iar un altul recomandă la publicare, pe baza aceluiași metodologii și

rezultate. Mai mult, în domeniul socio-uman este posibilă respingerea unui articol sau proiect de cercetare pe baza incongruenței dintre perspectiva ideologică a reviewerului și fondul ideatic sau chiar rezultatele empirice obținute de cercetător. Cele mai radicale critici ale procesului de peer-review afirmă ca acesta este inutil în asigurarea calității științifice a publicațiilor, datorită subiectivității reviewer-ilor.

Limite ale utilizării sistemului de peer-review în evaluarea producției științifice contemporane sunt:

- subiectivitatea reviewer-ilor își poate pune amprenta asupra calității procesului de peer-review; în general, jurnalele importante solicită opinia mai multor review-eri pentru a-și fundamenta decizia de acceptare sau respingere la publicare; în multe situații, însă, opinia unui singur reviewer este utilizată în justificarea deciziei de respingere la publicare, fără ca opiniile reviewerului să fie puse în discuția autorilor articolului; în unele cazuri, de exemplu, în evaluarea unei propuneri de proiect de cercetare există o etapă de *rebutle*, în care propunătorii proiectului își exprimă opiniile față de poziția evaluatorilor, contraargumentând-o; tot referitor la subiectivitatea reviewer-ilor, aceasta se manifestă în disponibilitatea de a da sfaturi de îmbunătățire a articolelor care ar merita publicate, dar nu întrunesc în opinia reviewer-ilor toate cerințele pentru publicare în forma propusă;
- timpul lung de desfășurare a procesului de peer-review în cazul anumitor jurnale, care au un număr mare de articole propuse spre publicare, poate dura și până la doi ani, care trec între momentul trimiterii articolului în forma inițială și cel al publicării, după câteva runde de retrimiteri și reevaluare succesive, procesul de peer-review încetinind practic procesul editorial, făcând nerelevante o serie de date sau făcând ca, în cazul unei teorii similare, un cercetător să piardă prioritatea asupra acesteia în fața altuia, care a apelat la un alt jurnal, cu publicare mai rapidă; o soluție parțial utilizată de jurnale este să publice în cuprinsul articolului data la care a fost propus și cea la care a fost acceptat;
- detectarea publicațiilor frauduloase, sistemul de peer-review este dificil de utilizat în detectarea publicațiilor frauduloase, care se bazează pe falsificarea datelor, deoarece reviewer-ul nu are acces direct la datele pe care se bazează articolul, ci doar la cele menționate, care pot fi adevărate sau falsificate, inclusiv prin trunchierea lor și prezentarea doar a celor care susțin ipotezele cercetătorilor;
- numărul limitat de cercetători care acceptă să activeze ca peer-reviewer pentru diverselor organisme finanțatoare sau jurnale științifice, mai ales în condițiile în care această activitate, cel puțin în cazul majorității jurnalelor, este benevolă; în aceste condiții, unele jurnale acceptă ca referenți cercetători cu o mai mică experiență în domeniu și care, chiar în ciuda bunelor intenții și a onestității acestora și a jurnalului, pot face peer-review-uri incorecte sau incomplete, fie grăbindu-se să respingă articole, fără a le da sugestii de îmbunătățire, fie să le accepte, dar cu foarte puține sugestii sau chiar fără astfel de sugestii;
- posibilele fraude etice în elaborarea review-ului când personalități din domeniu resping proiecte de cercetare sau articole care le-ar pune sub semnul întrebării propriile rezultate anterioare - ori pur și simplu ar constitui o competiție față de aceștia – sau, dimpotrivă, acceptarea cu maximă ușurință a proiectelor sau articolelor venite de la membrii rețelelor formale, dar mai ales informale de cercetători care se sprijină reciproc;
- copyright, o lipsă de claritate în privința dreptului de reproducere (copyright) asupra sugestiilor efectuate de reviewer în cadrul procesului de peer-review ridică întrebarea dacă sugestiile oferite de review-er devin proprietatea intelectuală a autorului articolului; în

ipoteza în care articolul include sugestiile, dar este publicat într-un alt jurnal decât cel pentru care s-a efectuat peer-review-ul, apare problema dacă utilizarea acestora fără menționarea sursei reprezintă sau nu plagiat; dacă reviewer-ul detine copyright-ul, atunci dilema este dacă asta ar trebui menționat cel puțin în acknowledgement sau în bibliografie (dar în acest caz ar dispărea caracterul anonim al review-ului), iar dacă dreptul de copyright se transferă automat către autorul articolului, apare problema dacă mai sunt reviewer-ii motivați să ofere sugestii valoroase autorilor, știut fiind că ideile lor vor fi încorporate în articol, fără a li se acorda niciun credit; în prezent, o inițiativă a Clarivate Analythics facilitează obținerea recunoașterii calității de reviewer prin intermediul site-ului Publons, dar acest lucru se realizează de o manieră generală, fără a fi menționate contribuțiile reviewer-ilor la fiecare articol în parte;

- posibilitatea unor false review-uri, prin conturi fictive de reviewer, aparținând în fapt autorului articolului sau colaboratorilor acestuia; această posibilitate apare în cazul jurnalelor, dar și a liniilor de finanțare a cercetării care cer autorului să indice o posibilă listă de referenți în domeniul articolului, din care jurnalul sau finanțatorul să aleagă un anumit număr ca referenți.

Tipuri de fraudă academică: plagiatul, copierea, autoplăgiatul, fabricarea datelor, falsul privind identitatea – document separat

4. Acțiuni de prevenție și modalități de combatere a fraudei academice.

1. Trainingul de sensibilizare: în astfel de traininguri, membrii unei comunități sunt „sensibilizați” vizavi de o anumită problemă de ordin moral (frauda academică). Tot în cadrul unor traininguri de sensibilizare, pot fi invitați o serie de idoli din domeniul de interes al studenților, adică cercetători care s-au remarcat prin activitatea lor de cercetare în comunitatea internațională sau care au făcut descoperiri remarcabile. Aceștia le pot relata tinerilor studenți cât de importantă a fost perioada când erau studenți și cum au reușit să realizeze atât de multe prin muncă și onestitate. Onestitatea poate fi promovată ca parte a unei rețete de succes în orice carieră.

2, Dezbaterile academice: reprezintă un alt mod prin care studenții ar putea să își însușească anumite valori morale. În cadrul unor dezbateri, se pot folosi drept material de discuție și cazuri concrete. Le-ar putea fi prezentate studenților diferite cazuri de impostură academică/fraudă academică. În ultimă instanță, studenții pot relata propriile experiențe și pot apăra, cu argumente, propriul punct de vedere.

3. Schimbul de roluri: studenții și profesorii sunt rugați, așa cum sugerează și titlul, să facă un schimb de roluri. Unui profesor îi poate fi atribuit rolul studentului prins că a plagiat, iar un student este rugat să își imagineze că este profesor. Ceilalți participanți își pot lua notițe pentru a le oferi sugestii, la final, celor doi. În acest fel, studenții pot empatiza cu profesorul care l-a prins pe student, iar profesorii cu studenții prinși că au plagiat. În ambele cazuri, acest schimb de roluri poate avea un efect esențial în schimbarea comportamentului tuturor participanților.

4. Vizionarea unor scurtmetraje: foarte utile sunt și scurtmetrajele care pun în evidență aspectele discutate anterior. Ele prezintă un avantaj, deoarece pot avea un impact emoțional direct.

